

FILOSOFIN I NORDEN

Norsk filosofi söker en ny relevans

Ikaros artikelserie om filosofins tillstånd i de nordiska länderna avslutas med Norge. Norsk filosofi, skriver Egil H. Olsvik, är präglad av en splittring mellan analytiska och kontinentala tänkesätt.

Den norska filosofin har upplevt ett slags guldålder efter att **Arne Næss** återupprättade examen philosophicum. Næss är Norges "nationalfilosof", och det är svårt att föreställa sig hurdan situationen skulle ha varit utan honom. Ändå anser många att Næss bidrog till att *försvaga* den filosofiska miljön i Norge. Detta återkommer jag strax till.

Vare därmed hur som helst: systemet med examen philosophicum har onekligen medfört ett i det närmaste otroligt uppsving för antalet anställda vid de norska filosofinstitutionerna. Men nu, efter en stor undervisningsreform, har pensumet till examen philosophicum reducerats till cirka en tredjedel av vad det var för bara ett par år sedan, och det finns några, som professor **Viggo Rossvær**, som anser att systemet nu bör slopas. Vad som kommer att ske i en *post-exphiliansk* tid är det ju svårt att säga något säkert om. Men jag vill här framlägga några antydningar om vad jag tror blir nödvändigt i framtiden.

En djup schism

Så tillbaka till kritiken mot Næss. Næss definierade allting utom sin egen "empiriska semantik" som *metafysik i negativ bemärkelse*. Därigenom bidrog han i det närmaste till att utdefiniera två hela generationer av kontinentala tänkare. Den mest betydelsefulla av dem var **Hans Skjervheim**, som introducerade fenomenologin i vårt land. I och med den konflikt som uppstod mellan dem, bidrog dessa två auktoriteter till att införa en djup schism i vår miljö, som vi fortfarande lider av. Filosofin i Norge präglas fortsättningsvis av en relativt klar splittring mellan analytiska och kontinentala tänkesätt. Det ser emellertid ut som om situationen kan förändras, och jag vill framhäva några moment som kan exemplifiera denna process.

Filosofin finner en ny publik

1991 slog *Sofies verden* av **Jostein Gaarder** ner som en filosofisk bomb. Den var faktiskt världens mest sålda roman 1995, och vi fick till och med en revyversion! Även om boken är en examen philosophicum-bok med socker på, kan man inte betvivla att den öppnade marknaden för en helt annan publik än norska filosofer annars skulle ha haft. I detta sammanhang bör det väl också nämnas att Arne Næss' bok *Livsfilosofi – Et personlig bidrag om følelser og fornuft* (1998) såldes i över 140 000 exemplar. Och det är kanske mot denna bakgrund vi kan se **Lars Fr. H. Svendsens** småningom allt mera omfattande författarskap. Hans briljanta *Långtråkighetens filosofi* (på norska 1999) har översatts till mera än 20 språk. Under de senaste åren är det väl Svendsen som har satt den starkaste prägeln på den *offentliga synen* på vårt ämne i Norge.

Filosofi i snäv eller vid mening?

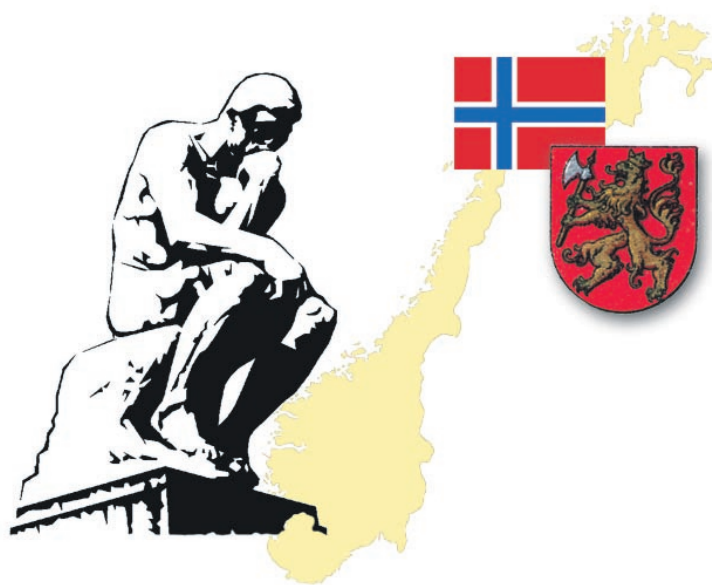
Filosofi är ju inte ett ämne i den norska grundskolan, men nu ser det ut som om detta skulle förändras. I den här frågan har **Inga Bostad** (prorektor för Universitetet i Oslo) engagerat sig starkt, och hennes insats måste anses berömvärd. Att filosofi införs i skolan kommer att bidra till att ämnets identitet ändras i en positiv riktning. Eleverna kommer då att lättare inse betydelsen av examen philosophicum. Diskussionen om filosofi i skolan har faktiskt medfört något så sällsynt som en spännande debatt i den norska offentligheten om *betydelsen av begreppet filosofi*.

Därvid diskuterar man förhållandet mellan ett "snävt" och ett "vitt" filosofibegrepp. Många – bland dem undertecknad – anser det problematiskt att utgå från det snäva filosofibegreppet i samband med de aktiviteter som till exempel ska försiggå i en barnträdgård. Men vare därmed hur som helst – om det nu blir ett eget ämne i skolan, så kommer filosofernas identitet att stärkas, genom att allt flera då kommer att få en klarare föreställning om vad olika filosofiska metoder kan innebära.

Men som **Niklas Forsberg** uttryckte det i sin insiktsfulla artikel (Ikaros 1/2006) i denna serie – *Filosofin* existerar inte, inte heller i Norge. Det som existerar är en kommunikativ gemenskap som delar vissa *insikter* och *normer*. Och, som Lars Svendsen humoristiskt uttryckte det, det som är "sant" idag, det är det som var "vanligt" på 70-talet. Den filosofiska miljön i Norge står inför ett fullständigt generationsskifte. Under de nästa fem åren kommer 80 procent av de vetenskapliga tjänsteinnehavarna vid de norska universiteten att avgå på grund av ålder. Kommer det nya vinet att bli mindre surt än det gamla? Att förstå sin framtid – *det* är väl vad frågan gäller?

Mot gemensamma mål

I inledningen nämnde jag den tragiska splittringen i den norska filosofiska miljön och det finns behov för att den yngre generationen nu skapar en ny helhet. I detta sammanhang kan **Karina Skilbreis** tänkande vara högst relevant. Hennes projekt handlar inte explicit om att minska klyftan mellan olika metodiska poler. Men hon hävdar att det nu är nödvändigt att orientera sig litet mera filosofiskt interdisciplinärt än tidigare, och hon framhäver betydelsen av att grunden till många väsentliga problemställningar lagts i de olika filosofiska disciplinerna, där de tas upp till skärskådande med olika tillvägagångssätt och resultat. Detta leder inte nödvändigtvis enbart till konfrontationer och oöverstigliga gränser. Tvärtom anser hon att de ständigt belyser varandra och därigenom ger ömsesidiga impulser till fördjupning och förnyelse. Sett ur denna synvinkel

har hennes projekt ett huvudsyfte som kan indelas i två undersyften:

1) att klargöra centrala teman i diskussionen kring jagets ontologi (**Klawonn** och så vidare¹), för att först genomföra analyser av hur jaget förhåller sig till tänkandet i relation till det hon anser vara "vår" mest grundläggande erfarenhetshorisont – "Jag-dimensionen".

2) reflektioner över själva tänkandets funktion och roll i begripandet, och så att säga erövrandet av världen, i form av olika tillämpningar, till exempel lingvistiska, vetenskapliga, politiska eller sociala osv.

Skilbrei förhåller sig vidare strängt kritiskt till en föreställning om tänkandet som en primär, rent deduktiv mental aktivitet, så som man gärna uppfattar det i stora delar av den analytiska samtidsfilosofin. Men samtidigt går det galet, hävdar hon, om tänkandet misstänkliggörs och anses vara sekundärt – nästan betydelselöst – i relation till sensualiteten, vilket tendensen är hos till exempel **Merleau-Ponty**² och i en stor del av den postmodernistiska litteraturen, där också subjektet upplöser sig och dess status blir aporetisk (ifrågasatt).

Skilbreis tänkande kan sålunda ses som ett uttryck för en konstruktiv post-analytisk orientering inom den kommande filosofgenerationen i Norge.

Quo vadis, philosophia Norvegiensis?

Var går då filosofin i Norge – eller hellre vart är filosofin på väg? Hade **Heidegger** rätt när han hävdade att den klassiska filosofins *telos* (mål) har infriats i vår tid? I så fall – vilken ska tänkandets "plats" vara i detta överdådigt rika land? Om det jag har sagt i denna lilla artikel har relevans, så är det nu synnerligen nödvändigt att genomföra nya försök till kritiskt ontologiskt tänkande, i kombination med konstruktiva kunskapsteoretiska synteser. Vad vi behöver allra minst är en ytterligare fragmentering ("dekonstruktion") av filosofifältet.

Låt mig därför föreslå en *metodologisk rekonstruktionism* (gärna grundad i transcendental fenomenologi).

Om filosofin i Norge på nytt ska bli akademisk relevant, måste miljön först inse sitt sociala och kulturella ansvar och – inte minst – "filosoferna" *måste snarast medge att också andra människor kan ha erfarenhet av att tänka!* Vi kommer i framtiden att möta allt starkare utmaningar mot vår akademiska legitimitet, och om den pinsamma brist på tvärfacklig reflektion som nu präglar institutionerna fortlever, är jag rädd för att de kommer att göra sig själva överflödiga, och att filosofin i Norge då faktiskt kommer att förfalla till en *borgerlig lyx*.

Egil H. Olsvik är universitetsstipendiat vid Filosofisk institutt, Universitetet i Bergen. Han arbetar med en doktorsavhandling, *"Psykiatriens fenomenologiske aspekter"*, där han genomför en fenomenologisk analys av filosofiska förutsättningar för så kallad evidensbaserad psykiatri. Olsvik har publicerat en rad artiklar i bland annat *Norsk Filosofisk Tidsskrift*.

Översättning: Lars Hertzberg

¹ Erich Klawonn är professor i filosofi vid Syddanska universitetet i Odense och band annat författare till boken *Sjælen og døden – en bevidsthedsfilosofisk undersøgelse* (2006). Övers. anm.

² Fransk fenomenologisk filosof, 1908-61. Övers. anm.